

Verksamhetsberättelse 2024

Regionbibliotek Norrbotten

Regionbibliotekets uppdrag är att främja folkbibliotekens samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet och att driva och utveckla Polarbibblo som digital biblioteksresurs för barn, tillgänglig för hela landet och för Sápmi. Under året arbetade tio personer inom verksamheten varav tre personer med biblioteksutveckling för Norrbotten, fem personer med ansvar för drift och utveckling av Polarbibblo, en kommunikatör och en verksamhetschef. Från och med 2024 utökades en deltidstjänst för Polarbibblo till heltid som en del i prioriteringen av Polarbibblos utveckling.

Nedan följer en sammanfattning av arbetet under 2024 utifrån beslutade insatser i den regionala kulturplanen och den regionala biblioteksplanen.

Insatsområde: Utveckla och stärka det regionala bibliotekssamarbetet och arbetet med digitalisering för invånarnas tillgång till bibliotekstjänster, litteratur och medier.

- Samordna och stödja arbetet med en vision och handlingsplan för digital biblioteksutveckling.
- Stödja Biblioteken i Norrbottens systemutveckling och arbete för en ökad tillgång till öppna data i Koha.
- Samarbeta med de regionala biblioteksverksamheterna i norr och med andra regioner i landet för en biblioteksutveckling.
- Delta i dialogen om nationell samverkan för en biblioteksutveckling för hela landet.

Bibliotekssamverkan

Regionbiblioteket och de kommunala folkbiblioteken samarbetar inom organisationen Biblioteken i Norrbotten med bland annat gemensam drift och utveckling av bibliotekssystem och digitala tjänster, mediesamverkan, läsfrämjande och digital delaktighet. Regionbibliotekets leder och samordnar samarbetet och olika utvecklingsinsatser och projekt. Under året fanns sex regionala arbetsgrupper; Bibbloredaktionen, Kataloggruppen, Kommunikationsgruppen, Mediegruppen inkl. ansvar för GDPR, Systemgrupp Koha samt Ung i Norrbotten. En övergripande styrgrupp och tre operativa styrgrupper var aktiva. Sex bibliotekschefsmöten arrangerades varav två fysiska i Älvsbyn och i Luleå. Genomgående under året lyftes operativa och strategiska frågor inom samarbetet, i styrgrupper och chefsgrupp med regionbiblioteket som samordnande och ledande part.

Systemutveckling

En ny webblösning för Bibblo.se var tänkt att införas under året men försenades på grund av leverantörens utvecklingsarbete. Ny webb ska implementeras under 2025. I slutet av året övergick biblioteken i Norrbotten till en ny version av appen Biblio för lån av e-böcker. Många bibliotek i landet, inklusive Norrbotten, var kritiska till funktioner och lösningar i den nya appen vilket påtalades för leverantören med krav på förbättringar. Implementeringen ska utvärderas under 2025.

Den 23-25 april stod Biblioteken i Norrbotten värd för det nationella användarmötet för kommuner, myndigheter och organisationer med Koha som biblioteksdatasystem. 28 organisationer med drygt 40 deltagare deltog på mötet i Luleå som hade tema säkerhet. Säkerhetsexperten Tobias Ander var

inbjuden föreläsare utifrån boken *Informationssäkerhetskultur: hur du bygger en säkrare organisation i en digital tidsålder*. Regionbiblioteket presenterade samarbetet Biblioteken i Norrbotten och Polarbiblo. Under dagarna ingick även praktiskt arbete för utveckling av systemet.

Systemsäkerhet

Ett arbete för ökad systemsäkerhet genomfördes av bibliotekssamarbetets systemansvariga med stöd av regionbiblioteket. En riskanalys gjordes och en riskhanteringsplan togs fram utifrån SKR:s verktyg KLASSA. Arbetet är fortsatt prioriterat under 2025. Regionbiblioteket anordnade en utbildning med informationssäkerhetsexperten Tobias Ander för bibliotekssamarbetets systemansvariga och chefer för att stärka kommunernas arbete med säkerhet och informationshantering. Västerbotten, Västernorrland och Jämtland Härjedalen bjöds in att delta i utbildningen.

Regional och nationell samverkan

Regionbibliotek Norrbotten och Västerbotten samarbetade för folkbibliotekens fortbildning om bibliotekens roll i beredskap. Centralt för arbetet var webbplatsen Bibliotek i beredskap med utbildningsmaterial och länkar till myndigheter med uppdrag för beredskap. Under våren arrangerades flera webinarier, här beskrivs några av Norrbottens arrangemang. Ett webinarium hölls med Luleå bibliotek om arbete med den kontinuitetsanalys som biblioteket har gjort för att identifiera bibliotekets funktion i händelse av kris eller krig. Marina Eklund, Regionbibliotek Norrbotten, föreläste om biblioteksbussarnas roll i totalförsvaret och hur kommunen kan rusta mobila bibliotek i glesbygd inför en kris. Författaren och militärhistorikern Lars Gyllenhaal bjöds in att berätta om biblioteket och bokens betydelse i fält, och han gav en initierad bild av det aktuella säkerhetsläget i Arktis och vilka konsekvenser det kan få för norra Sverige. Lars Gyllenhaal har lång erfarenhet som skribent i Sverige och i Ryssland, ofta med fokus på Barentsregionen.

Regionbiblioteken i Norrbotten och Västerbotten har samarbetat för att stärka de samiska språken bland de minsta barnen 0–3 år inom projektet Miessie. Målet är att etablera språknätverk vars syfte är att skapa hållbar samverkan med partners på kommunal och regional nivå som exempelvis barnhälsovård, logopedi, förskola och folkbibliotek. Arbetet ska synliggöra samiskan som en naturlig del i barnens språkmiljöer samt skapa tillfällen till erfarenhets- och kunskapsutbyten. En aktivitet inom projektet var ett möte i Jokkmokk där besök gjordes på Samernas bibliotek, folkbibliotekets samt Tjállegoahte - Författarcentrum Sápmi.

De fyra norra regionerna samarbetade med produktion av digitala utbildningspaket om nationella minoritetsspråk, kultur och litteratur. Under året publicerades en kurs om den romska minoriteten på Digiteket, Romska minoriteten - litteratur, språk och kulturhistoria (digiteket.se). Kurserna strävar inte efter att vara heltäckande. Minoriteters och urfolkets röster blandas med insikter från forskning och myndigheter. Sedan tidigare finns en publicerad kurs om samernas språk, kultur och litteratur.

Regionbiblioteket, tillsammans med landets övriga regionala biblioteksverksamheter, förde dialog med statliga myndigheter om folkbibliotekens behov av stöd och samordning för utvecklingen av en hållbar nationell digital infrastruktur och medieförsörjning. I slutet av året överlämnade Kungliga biblioteket (KB) slutrapporten för regeringsuppdraget att lämna förslag på former för stärkt samverkan inom biblioteksväsendet. I rapporter föreslås bland annat att regeringen ger KB ett uppdrag att verka för att en nationell, folkbiblioteksgemensam lösning för digitala böcker tas fram. KB lämnar även en rekommendation till regionerna och de regionala biblioteksverksamheterna att

undersöka möjligheten till samfinansiering av nationella digitala tjänster riktade mot barn, t.ex. Barnens bibliotek och Polarbibblo. KB rekommenderar att regionerna och de regionala biblioteksverksamheterna tillsammans undersöker om drift, förvaltning och användargränssnitt på sikt kan samordnas till gemensam tjänst för barn oavsett språk. Fortsatt dialog mellan regionerna och de regionala biblioteksverksamheterna, och mellan stat, regioner och kommuner, kommer att vara prioriterat under 2025.

Stödja utvecklingen av folkbiblioteket som en öppen och tillgänglig plats för demokrati och delaktighet och som en resurs för ökad hållbarhet.

- Främja folkbibliotekens arbete för ett breddat deltagande och för en mer jämlik tillgång till biblioteksverksamhet.
- Ta fram en regional mediestrategisk plan för Biblioteken i Norrbotten för en bred och varierad tillgång till information, litteratur och medier.
- Stödja bibliotekens arbete med det demokratiska uppdraget genom utvecklingsinsatser och med strategisk kommunikation

Tillgänglig biblioteksverksamhet

Regionbiblioteket samordnade ett digitalt nätverk för tillgänglighetsansvariga på folkbiblioteken för utbyte av erfarenheter och fortbildningar på tema tillgänglighet har anordnats. I oktober hölls ett digitalt utbildningstillfälle om babytecken med Desirée Stensdotter, Piteå stadsbibliotek. Babytecken används tillsammans med talet i kommunikationen med barn från 5 månaders ålder. Norrbotten har även producerat två artiklar till den nationella lärplattformen Digiteket.se om Piteå stadsbiblioteks arbete med tillgänglighet, Arbete med tillgänglighet på Piteå stadsbibliotek (digiteket.se) och Teckenspråk, tillgänglighet och turkosa hyllor (digiteket.se).

Under november anordnades två utbildningar anordnades med Begripsam om tillgänglig information, skyltning och lokalers utformning utifrån kognitiv funktionsnedsättning. En utbildning gavs även om tillgänglighet i sociala medier med fokus på kognitiv funktionsnedsättning. Den senare genomfördes i samarbete med Regionbibliotek Västerbotten.

Polarbibblo genomförde en rad förbättringar på webbplatsen i enlighet med dataskyddsförordningen samt beställde en granskning av ETU för genomgång av webbplatsens tillgänglighet. Detta i enlighet med ett beslut av Region Norrbotten om att alla webbplatser och mobila applikationer i regionen ska tillgänglighetsgranskas. Arbetet med åtgärder utifrån tillgänglighetsgranskningen fortsätter 2025.

Barn och ungas ökade tillgång till bibliotek

Den regionala bibliotekschefsgruppen behandlade frågan om avgifter inom kommunernas folkbiblioteksverksamheter. Ett inriktningsbeslut togs om ett arbete för att ta bort samtliga avgifter kopplade till barn- och ungdomsmedier utifrån Barnkonventionen. Sedan tidigare finns ett beslut om att inte ha förseningsavgifter för barn- och ungdomsmedier, oavsett ålder på låntagaren. Det nya inriktningsbeslutet innebär en utvidgning till att omfatta samtliga avgifter vid barns användning av bibliotek och lån av medier. Beslutet ska förankras och beslutas i respektive kommun för att gälla.

Nationella minoriteter i biblioteksplaner

I april presenterade Kungliga biblioteket rapporten *Nationella minoriteter i planerna. En analys av regionala och kommunala planer*. Områden som undersökts var förekomsten av skrivningar om gällande lagstiftning, verksamhetsmål och aktiviteter riktade till de nationella minoriteterna och

formuleringar om samernas status som urfolk. För en geografisk jämförelse på regional nivå togs ett relativt nyckeltal fram. I mätningen fick Norrbotten högst poäng och därefter Västerbotten. Möjliga förklaringar till de höga poängen är att de nordligare kommunerna är förvaltningskommuner för mer än ett språk, att de tidigt kom in i modellen med förvaltningsområden och har haft längre tid på sig att bygga upp hela det minoritetspolitiska arbetet. I rapporten står det även att "Norrbotten skiljer sig i och med Polarbibblo, som specifikt riktar sig till barn och unga med ett starkt fokus på nationella minoriteter. Polarbibblo är en tjänst som nyttjas nationellt och den finansieras med medel via bland annat Kultursamverkansmodellen."

Mediestrategisk plan

Strategisk mediasamverkan och digitala medietjänster var centrala områden för att ta fram en mediestrategisk plan för Biblioteken i Norrbotten. En regional arbetsgrupp arbetade med underlag statistik, omvärldsbevakning och problematiserande frågeställningar inför samtal i bibliotekschefergruppen. Länskonferensen i Kiruna hade temat AI, bibliotek och medieförsörjning vilket var en del av arbetet med mediestrategiska vägval. Under 2025 ska medieplanen fastställas. Medieplanen ska definiera samarbetsorganisationens långsiktiga mål och vara ett levande verktyg för det strategiska utvecklingsarbetet med medier. Planen ska ge personalen ökad kunskap om mediearbetet och förse dem med fler möjligheter att möta invånarnas efterfrågan och behov. I förlängningen ska det mediestrategiska arbetet bidra till att invånarna i alla Norrbottens kommuner får likvärdig tillgång till litteratur, information och medier som bidrar till ökad kunskap och delaktighet i samhället.

Utställningen Demokrati finns inte – vi gör den!

Regionbiblioteket har samordnat en turné i kommunerna av utställningen Demokrati finns inte – vi gör den! Den är producerad av Världskulturmuseerna och innehåller interaktiva moment och uppmanar till demokratiskt engagemang. Utställningen har visats parallellt i kommunerna i två varianter, en mindre och en större, och avslutades i Jokkmokk respektive Luleå. Responsen från besökare har varit mycket positiv och utställningen har även använts av en del skolklasser. Regionbiblioteket stod för hyran av utställningarna medan kommunerna har bekostat frakten.

Ordet är fritt!

I enlighet med Bibliotekslagen ska biblioteken verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Utifrån lagens skrivning påbörjades ett arbete för insatsen Ordet är fritt! 2025–2026 i syfte att synliggöra bibliotekens demokratiuppdrag och med fokus på yttrandefrihet och fri åsiktsbildning. Insatsen består av två delar, fortbildning för folkbibliotekspersonalen och kommunikationsinsatser riktade till allmänheten under de kommande två åren. Som start på arbetet deltog Norrbotten i Banned Books Week Sverige, ett återkommande evenemang som uppmärksammar fri tillgång till litteratur och information. Regionbiblioteket samordnade material till kommunerna för märkning av biblioteksböcker som är förbjudna på olika håll i världen. Under hösten anordnades ett fortbildningstillfälle om censur och yttrandefrihet i biblioteket med Dawit Isaak-biblioteket och Hanna Sahlberg, erfaren Kina-korrespondent. Därefter arrangerades föreläsningen "Folkbiblioteken och den fria åsiktsbildningen – ett inte helt enkelt uppdrag!" med Ola Nilsson, redaktör på Digiteket och skribent med fokus på medie- och informationskunnighet. Regionbibliotek Norrbotten initierade Ordet är fritt! och bjöd därefter in Jämtland Härjedalen, Västernorrland och Västerbotten att delta i satsningen som fortsätter 2025.

Stödja folkbibliotekens arbete med medie- och informationskunnighet för ökad digital delaktighet hos norrbottningarna.

- Initiera och erbjuda insatser för en ökad digital kompetens hos bibliotekspersonalen.
- Samverka med aktörer i regionen för ökad medie- och informationskunnighet.
- Stödja utvecklingen av bokbussarnas funktion som servicepunkter och nav för digital kompetens.
- Bidra till Digitekets utveckling genom samverkan med Kungliga biblioteket och regionerna i landet.

DigidelCenter

Regionbiblioteket och Näringslivs- och samhällsenheten inom Region Norrbotten samarbetar för utvecklingen av fler DigidelCenter i Norrbotten med Föreningen Sambruk som stöd och kompetenscentrum. DigidelCenter är ett kommunalt ansvar och ska ge invånarna tillgång till digital teknik och vägledning. Under året gav regionbiblioteket stöd till Arvidsjaur, Piteå och Älvsbyn arbete med en projektansökan för utveckling av DigidelCenter. Arbetet med ansökan och påbörjande av ett utvecklingsarbete fortsätter 2025.

eMedborgarveckan

Under eMedborgarveckan 7-13 oktober samarbetade de regionala biblioteksverksamheterna, Internetstiftelsen, Digidel, SPF Seniorerna, PRO och SKPF SeniorNet med aktiviteter för ökad digital delaktighet. Bland annat hölls ett webinarium om hur du blir en säkrare och mer medveten internetanvändare med anledning av att bedrägerierna blir alltmer komplexa många förknippar näthandel med oro och risker. I samband med veckan undersökte de regionala biblioteksverksamheterna i landet vilka frågor som invånarna ställer till bibliotek för att få digitalt stöd. I Norrbotten ville personer bland annat ha hjälp med grundläggande betaltjänster, funktioner i e-post eller sms, inloggnings- och anskaffning av lösenord, funktioner i dataprogram eller molntjänster, hjälp att hitta information på internet. Även hjälp med utskrifter, kopiering och skanning är vanligt samt stöd vid köp, returer eller reklamationer. Det finns ett stort behov av digitalt stöd och där folkbiblioteken fyller en viktig funktion.

Bokbussarnas utveckling

Regionbiblioteket deltog i projektet SMALL 2023–2025 (Smart Livskraftig Landsbygd) vilket är ett EU-projekt i samarbete mellan Luleå Tekniska Universitet, Region Norrbotten och Region Västerbotten. Ett av delprojekten inom SMALL är utvecklingen av bokbussar som servicepunkter för landsbygden. I delprojektets strategiska råd ingår bland annat Kungliga biblioteket. Under året gjordes insatser för att stödja och fortbilda bokbusspersonal inom arbetet med digital delaktighet samt lyfta bokbussens roll i beredskapsarbetet. Två träffar genomfördes under våren för dialog och samverkan kring utvecklingsfrågor. I november samlades bokbusspersonal från Norr- och Västerbotten i Boden för erfarenhetsutbyte och samtal vilket även inkluderade det läsfrämjande arbetet. Regionbiblioteket var inbjudet till Landsbygdsrörelsen i Piteå i oktober för att berätta om bokbussarnas utveckling inom SMALL. Föreläsningen hade fokus på service och beredskap för landsbygden. På plats fanns även Piteås bokbuss som rönt stort intresse bland deltagarna.

Med anledningen av att EU vill lyfta beredskapsfrågorna på biblioteken arrangerade Kungliga biblioteket en träff i Stockholm i november till vilken Norrbotten var inbjuden att föreläsa om SMALL-projektet och den beredskapssatsning som görs i Norr- och Västerbotten. SMALL presenterades även

för Finland inom *Smart Village Project*, motsvarighet till *Hela Sverige ska leva*, vilka har visat stort intresse för bokbussarnas utveckling i norra Sverige.

Lärplattformen Digiteket

Digiteket är en nationell digital lärplattform som drivs av Malmö bibliotek med bidrag från Kungliga biblioteket samt från Statens kulturråd inom det nationella Läsfrämjandelyftet. Digiteket innehåller fortbildningsmaterial om medie- och informationskunnighet och läsfrämjande. Regionbiblioteket ingick i det nationella användarforumet för innehållsutveckling av webblesursen. Regionerna ska även i mån av tid och resurser bidra med innehåll till Digiteket. Norrbotten har producerat artikeln Virala trender väcker läslust hos ungdomar i norr (digiteket.se). om det samarbetsprojekt som Haparanda, Kalix, Övertorneå och Övertorneå genomfört för att hitta nya metoder, verktyg och kanaler att nå målgrupperna barn och ungdomar. I en artikel berättar Gammelstads bibliotek hur de använder effekter som scenografi och ljud vid en sagostund, Lägereld, högläsning och rollspel – så väcks lusten till läsning (digiteket.se). Norrbotten har även producerat två artiklar om Piteå stadsbiblioteks arbete med tillgänglighet, Arbete med tillgänglighet på Piteå stadsbibliotek (digiteket.se) och Teckenspråk, tillgänglighet och turkosa hyllor (digiteket.se).

Stärka det läsfrämjande arbetet för ett ökat intresse för läsning och litteratur.

- Främja folkbibliotekens arbete med läs- och litteraturfrämjande genom att medverka i det nationella läsfrämjandelyftet.
- Ta fram en ny regional läsfrämjandeplan för åren 2023–2026 med fokus på de prioriterade målgrupperna.
- Vidareutveckla Norrbottens regionala samverkan för små barns språkutveckling.
- Utveckla Norrbottens författare för att synliggöra den norrbottniska litteraturen och stärka folkbibliotekens litteraturförmedlande arbete.
- Samarbeta med Resurscentrum för litteratur för att främja läsningen och litteraturens utveckling i Norrbotten.

Nationellt läsfrämjandelyft för folkbiblioteken

Regionbiblioteket arbetade under våren med de avslutande insatserna inom Läsfrämjandelyftet, ett nationellt projekt lett av Kulturrådet med syfte att främja folkbibliotekens kompetensutveckling inom litteraturförmedling och läsfrämjande. Projektet hade ett särskilt fokus på barn och ungas läsning och bibliotekens prioriterade målgrupper. Regionbiblioteket tilldelades medel för att stödja folkbibliotekspersonalens kompetensutveckling.

Under våren anordnades en regional konferens på Kulturens hus i Luleå. Konferensens innehöll föreläsningar om läsfrämjandemetoder för barn och unga med kognitiv funktionsnedsättning, tillgänglighetsarbete på Piteå stadsbibliotek samt hur folkbiblioteken kan använda sig av digitala verktyg i läsfrämjandearbetet för barn och unga.

På tre orter (Arvidsjaur, Gällivare, Luleå) anordnades en heldagsutbildning för bibliotekspersonal om att hålla workshopar i skrivande. Kursledare var författaren Anna Holmström Degerman och totalt deltog 20 personer i utbildningen som var mycket uppskattad. I december 2023 genomfördes det sista kurstillfället i utbildningen Att leda författarsamtal med syfte att stärka folkbiblioteken som arrangörer. 11 biblioteksmedarbetare från sju kommuner deltog i utbildningen. Under 2024 erbjöd

regionbiblioteket ett ekonomiskt bidrag till de deltagande kommunerna för att arrangera författarsamtal på biblioteket, och för vidare träning efter utbildningen. 6 kommuner ansökte och erhöll bidrag för samtal. Under våren erbjöds folkbiblioteken att delta i utbildningen Shared Reading, en metod för högläsning och samtal i grupp och som passar olika slags målgrupper i och med metodens upplägg och tanke om kravlöshet. Forskning visar positiva effekter av att delta i en Shared Reading-grupp.

I maj arrangerade Regionbiblioteket och Kiruna bibliotek den regionala Länskonferensen för Biblioteken i Norrbotten. Konferensen genomförs vartannat år och vänder sig till all bibliotekspersonal i kommunerna. Temat var AI och läsfrämjande. Deltagarna fick en grundläggande föreläsning om artificiell intelligens och praktiska exempel på hur folkbiblioteken kan använda sig av AI i det vardagliga arbetet vilket även rörde det läsfrämjande arbetet. Dagarna innehöll dela-lär-tillfällen där personal delade med sig av metoder och erfarenheter.

Läsutmaning med historiskt tema

Under april anordnade den regionala läsfrämjandegruppen Ung i Norrbotten en läsutmaning på sajten Goodreads. Utmaningen hade ett historiskt tema för att koppla till SVT:s Historien om Sverige, vilken har lyfts på skolor och bibliotek under våren. Den som får mest poäng i läsutmaningen fick en bok som vinst. Ung i Norrbotten är bibliotekssamarbetets gemensamma satsning för att möta ungas intresse för läsning.

Små barns språkutveckling på samiska

Regionbiblioteken i Norrbotten och Västerbotten har samarbetat för att stärka de samiska språken bland de minsta barnen 0–3 år inom projektet Miessie. Målet är att etablera språknätverk vars syfte är att skapa hållbar samverkan med partners på kommunal och regional nivå som exempelvis barnhälsovård, logopedi, förskola och folkbibliotek. Arbetet ska synliggöra samiskan som en naturlig del i barnens språkmiljöer samt skapa tillfällen till erfarenhets- och kunskapsutbyten. En aktivitet inom projektet var ett möte i Jokkmokk där besök gjordes på Samernas bibliotek, folkbibliotekets samt Tjållegohte - Författarcentrum Sápmi. Under 2024 har Västerbotten varit projektägare vilket övertas av Norrbotten under 2025 med målet att även bjuda in övriga norra regioner inför ett samiskt bokstartsprojekt från 2026.

Samarbete Resurscentrum för litteratur

Regionbiblioteket och Resurscentrum för litteratur samarbetar inom projektet Litteratur i rörelse för att synliggöra litteratur och läsning och nå fler och nya läsare samt för att lyfta norrbottniska författare och litteratur i länet. I första hand ska litteratur spridas på platser där invånare vanligtvis inte har tillgång till ett bibliotek. Aktiviteten genomförs i samarbete med folkbiblioteken och andra aktörer i Norrbotten. Planeringen fortsätter under 2025.

Utveckla Polarbibblo för barns berättelser och skapande som resurs för barn i Sverige och i Sápmi

- Utveckla innehåll och aktiviteter på finska och romani chib.
- Samarbeta med Resursbiblioteken i Sverige och andra aktörer för att stärka och utveckla arbetet för de nationella minoritetsspråken och urfolkets språk.
- Utveckla arbetet med barns berättande via rörlig bild och/eller ljud.
- Arbeta strategiskt med kommunikation för att nå barn i hela landet och i Sápmi.
- Påbörja utredning om ett Polarbibblo på jiddisch.

Polarbibblo är en digital biblioteksresurs för landet och Sápmi och ingår i kultursamverkansmodellen som en del av Norrbottens regionala biblioteksverksamhet. På Polarbibblo får barn göra sin röst hörd genom aktiviteter för skapande, skrivande, läsning och språkutveckling på finska, meänkieli och dess varieteter, de samiska språken och på svenska. Barn kan via Polarbibblos redaktörer få sina verk publicerade på webbplatsen och som blir till inspiration för andra barn att läsa, skapa och berätta. Utvecklingen av Polarbibblo på fler nationella minoritetsspråk var en prioriterad utvecklingsinsats för Norrbotten under 2024.

Polarbibblo på finska

I samband med Sverigefinnarnas dag den 24 februari lanserades finska som nationellt minoritetsspråk på Polarbibblo. Detta skedde i samarbete med Finlandsinstitutet och finska föreningar med flera. På sajten introducerades det finska språkdjuret Igelkotten som drygt 200 sverigefinska barn röstat fram. 52 kalaskit skickades ut innehållande pyssel och språkspel, vimplar, partyhattar, ballonger med mera. Bibliotek, skolor och föreningar från Malmö i söder till Kiruna i norr deltog i firandet av den stora händelsen tillsammans med 1800 barn runt om i landet. Det mesta av materialet fanns även att skriva ut från Polarbibblos webbplats och för återanvändning. Två redaktörer och två språkarbetare för det finska språket anställdes via kontrakt under året.

Polarbibblo på romani chib

Genom ett utvecklingsbidrag från Kungliga biblioteket under 2023 och 2024 har en förstudie om införande av romani chib på Polarbibblo kunnat genomföras. En processledare med tillhörighet i det nationella minoritetsspråket har lett utredningsarbetet. Ett dialogmöte genomfördes med barn och vuxna med tillhörighet i språken på Trajosko Drom i Göteborg. I Göteborg träffade Polarbibblo även Romano Center i Väst. Dialogmöten har hållits med språkcentrum i Stockholm, resursbiblioteket i Malmö, romska ambassadbiblioteket i Lindängen/Malmö samt med romskt informations- och kommunikationscentrum i Malmö. Utredningen sammanställdes i en slutrapport som blir ett värdefullt underlag vid införandet av romani chib på Polarbibblo. Planen är att lansera romani chib under senhösten 2025 eller vårvintern 2026 med ett event på Malmö stadsbibliotek, tillika resursbibliotek. Material inför lanseringen kommer att finnas på webben och skickas till samarbetspartners runt om i landet, exempelvis romska läsambassader, informationscentrum och språkcentrum.

Samarbete med resursbiblioteken

Under 2024 beviljades Polarbibblo utvecklingsmedel från Kungliga biblioteket för fortsatt utveckling av samarbetet med landets resursbibliotek för de nationella minoritetsspråken. Polarbibblo skapade material och aktiviteter, och testade metoder utifrån sajtens metodbank, tillsammans med resursbiblioteken. Med resursbiblioteket för meänkieli togs Minnapaketet fram. Paketet består av filmer där författaren Mona Mörtlund har högläsning av boken Minna ei halva/Minna vill inte på meänkieli och svenska med tillhörande metodmaterial såsom målarbilder, samtalstips och ordbingo. Filmen kommer att publiceras på Polarbibblo för att vara tillgänglig för bibliotek i hela landet. Arbetet med att ta fram ett Minnaspel påbörjades i slutet av året. Spelet testades av barn och vuxna som gav feedback om språk och användarvänlighet. Spelet kommer att finnas på Polarbibblos sajt och resursbibliotekets sida, och tas även fram i fysisk form men i en begränsad upplaga. Minnapaketet lanseras i februari 2025 och det kommer att bidra till att bibliotek och skolor kan erbjuda högläsning på meänkieli, även om ingen i personalen kan språket.

Gällivare minoritetsspråksfestival

Polarbibblo deltog på Gällivare minoritetsspråksfestival. Där genomfördes en skriwarworkshop med barn som avslutades med ett scenframträdande för festivaldeltagarna. Workshopen arrangerades i samarbete med Sametinget och språkcentrum för meänkieli. Samarbetet med språkcentrum och resursbiblioteken har förstärkts genom detta metodutvecklingsarbete och ett förtroende för framtida samarbeten och projekt har därigenom kunnat skapas.

Skrivtävling på samiska

Polarbibblo anordnade diktävlingen Tjále sámen på samiska språk för barn och unga mellan 6–18 år. Tävlingen som hade tema stolthet gjordes i samarbete med Tjállegoahpte, Samiskt språkcentrum och Samernas bibliotek. Dikterna kommer att publiceras på Polarbibblos sajt 2025 och de vinnande bidragen ska utformas som en väggalbumacka med tillhörande illustrationer. Lanseringen sker i samband med Jokkmokks vintermarknad. Syftet med diktävlingen var att stärka de samiska språken och bidra till arbetet med läs- och skrivfrämjande bland barn och unga.

Metodutveckling

Utöver den metodutveckling som beskrivs ovan samarbetade Polarbibblo med folkbibliotek och skolor via pedagoger. Ett exempel är samarbetet med Hertsöns bibliotek i Luleå där barns egna boktips filmades i samband med satsningen "Den stora läsutmaningen", en tävling som uppmuntrar fjärdeklassare i landet till ökad läskondis och läslust. Nytt material togs fram till Polarbibblos sajt, bland annat quiz, skrivövningar, lovaktiviteter och filmhandledningar. En särskild sida skapades med material och som fungerar som metodbank för bibliotekspersonal, pedagoger och andra förmedlare. Ett beställningsformulär togs fram för att möjliggöra beställning av material att använda i rummet.

Ordbanken är en databas med ord och bilder för saker, begrepp, företeelser och aktiviteter förknippade med barns vardag och utgör grunder till olika funktioner och aktiviteter på Polarbibblo. Ordbanken är unik i sin form då den på en och samma plats samlar barns ord i samtiden och på de språk som finns på Polarbibblo, i nuläget finns cirka 900 ord. Banken togs fram 2023 och arbetet med att utvidga den fortsatte under 2024. En unik produktion i form av en Ord kortlek togs också fram och skickades till samarbetspartners i landet.

Kommunikationsarbete

Kommunikation var ett prioriterat område för Polarbibblo under 2024. Viktiga målgrupper att nå är vuxna i barns närhet och personer med ett uppdrag att arbeta med barns läsning, skrivande, skapande och språkutveckling i landets regioner och kommuner. Under året annonserade Polarbibblo i fackpress, kommunicerade via sociala medier och spred material i olika sammanhang. Polarbibblo höll flertalet presentationer och föreläsningar under året i syfte att synliggöra sajten som en resurs för landet och Sápmi:

- För utvecklare vid de regionala biblioteksverksamheterna i landet
- För bibliotekspersonal i Region Kalmar, Region Örebro län, Region Västernorrland och Region Stockholm
- Under Biblioteken i Norrbottens Länskonferens i Kiruna
- På konferensen för Småpratsprojektet i Lycksele, arrangerad av Region Västerbotten
- För Troms fylkesbibliotek och kommunbibliotek i samband med ett besök i Luleå
- För kulturchefer i Norrbottens kommuner och för Region Norrbottens Kulturbedning
- För bibliotekariestudenter på Högskolan i Borås.
- Vid samrådsmöten med de nationella minoriteterna och med urfolket samerna

- På konferens för språkrevitalisering anordnad av Isof på Södertörns högskola
- På Skolverkets konferens om resurser för skolbibliotek

Polarbibblo deltog på Vintermarknaden i Jokkmokk, Gällivare minoritetsspråkfestival och delade monter på Bokmässan i Göteborg med de nationella digitala bibliotekstjänsterna Bibblan svarar, Bibblix, Bläddra, Digiteket, Legimus och Världens bibliotek. Polarbibblo deltog även i den samiska montern på Bokmässan. Ett särskilt samarbete gjordes med Barnens bibliotek om Sommarboken, en nationell bibliotekssatsning under sommarlovet med läsfrämjande aktiviteter för barn och unga. Under 2024 var Polarbibblo inbjuden att medverka i Sommarboken då temat var flerspråkighet.

Statistik

Polarbibblo har haft 113 367 besökare under 2024, att jämföra med 2022 då antal besök var 73 183 (2023 kunde ingen årlig statistik tas fram). Under året har 289 nya användarkonton skapats. Den sida på Polarbibblo som skapades under året och som samlar material för bibliotek och andra att använda tillsammans med barn (metodbanken) hade 7155 besök. Av dessa gjordes 2816 besök i samband med lanseringen av finska på Polarbibblo och 2700 i början av september kopplat till Bokmässan och föreläsningen för Region Kalmar län.

2025-01-31

Birgitta Markusson

Regionbibliotekschef, Region Norrbotten